

ઘોરણુ : 12

ગુજરાતી

પાઠ : 12

સોજન્યશીલ પલાશિકર

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) ભાવસિંહજીના આમંત્રણનો પ્રભાશંકરે શો પ્રત્યુત્તર આપ્યો?

- ભાવસિંહજીના આમંત્રણનો પ્રભાશંકરે પ્રત્યુત્તર આપતાં કહ્યું કે, “હું મોરબીબાવાનો નોકર છું. મને તેઓ સારી રીત રાખે છે એટલે નિષારણ તેમની નોકરી મારાથી છોડાય નહિં.”

(2) કશ્મીરના મહારાજાના નોકરી માટેના આમંત્રણને પ્રભાશંકરે કેવી રીતે નકાર્યું?

- કશ્મીરના મહારાજાના નોકરી માટેના આમંત્રણને
પ્રભાશંકરે 'મારા પર આપ વિશ્વાસ ન રખો તો આવું'
એમ કહીને નકાર્યું.

(3) ભાવસિંહજીને શ્રી પ્રભાશંકર પ્રત્યે કેમ આદરમાન હતું?

➤ ભાવસિંહજી સગીર વયમાં રાજકુમાર કોલેજમાં ભણતા
હતા ત્યારે શ્રી પ્રભાશંકર તેમની નોકરીમાં હતા, તેથી
ભાવસિંહજીને શ્રી પ્રભાશંકર પ્રત્યે આદરમાન હતું.

(4) પ્રભાશંકરે પોતાનું રાજુનામું શા માટે આપ્યું?

➤ મહારાજા ભાવસિંહજીએ એક વરિઝ અમલદારનું રાજુનામું લઈ, એ પત્ર ઉપર સેકેટરી પ્રભાશંકરને મંજૂરીનો હુકમ લખવા આજ્ઞા કરી, તેથી પ્રભાશંકરે, પોતે, રાજુનામું આપ્યું.

(5) લોકમત બ્રિટિશ વિરુદ્ધ ચળવળમાં કેમ પરિણામ્યો?

➤ લોકમતની પરવા કર્યા વગર બંગાલંગાની યોજના અમલમાં મુકાઈ, તેથી ન્યાયની અવહેલના થતાં લોકમત બ્રિટિશ વિરુદ્ધ ચળવળમાં પરિણામ્યો.

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) ભાવસિંહજીના એક અમલદારને સજ કરવાના

ચુકાદાનો પ્રભાશંકરે કેવી રીતે વિરોધ કર્યો?

- ભાવસિંહજીએ. એક વરિષ્ઠ અમલધરને સજ કરવાના ચુકાદા પર પ્રભાશંકર મંજૂરીનો હુકમ લખવાની આજ્ઞાનું પાલન કરવાને બદલે પોતાનું રાજુનામું મહારાજને આપ્યું.

મહારાજાએ પૂછતાં એ મંજુરીનો વિરોધ કરતાં કહ્યું
કે રાજ કેવળ સત્તાધીશ દંડદાતા નથી, પ્રજાનો બાપ પણ
છે. નોકર થવાથી કોઈ માણસ આપનો પ્રજાજન મટી
જતો નથી. રાજને ત્યાં કોઈ નોકરી કરે અને તેનાથી ભૂલ
થઈ જય તો એને સુધારવાની તક આપવી એ
અમલદારની અને અમલદારોના અમલદાર એવા રાજની
છે.

એને બદલે રાજ ઘડીમાં કોપે અને જે
કુબે પેઢી દર પેઢી રાજની સેવા કરી જીવન આપ્યાં હોય
એવા કુટુંબના એક માણસે રાજના નોકર તરીકે કઈ ભૂલ
કરી હોય તો તે બદલ તત્કાળ આકરી સજ કરે તો એવા
મનસ્વી રાજની નોકરી કરવા કોંગ્રેસ સારો માણસ ઈચ્છા
રાખે? આ કારણસર તેમણે રાજીનામું આપ્યું છે.

(2) મેટ્રિક સુધીનો અભ્યાસ કરનાર પણુંઓ કેવી કેવી
ઉચ્ચ સિદ્ધિઓ મેળવી હતી?

- મેટ્રિક સુધી અભ્યાસ કરનાર પણુંઓ તમની
પોણો સો વર્ષની કારકિર્દીમાં અસંખ્ય કાર્યસિદ્ધિઓ
મેળવી હતી.

તેમાં સૌપ્રથમ તેઓ એક સામાન્ય શિક્ષકશી
ભાવનગર રાજ્યના દીવાનપદ તથા
એડમિનિસ્ટરના પદ સુધી પહોંચ્યા હતા. તેઓ
મોરબી રાજ્યના કેળવણી ખાતામાં નિરીક્ષકના પદે
હતા. ઉપરાંત તેઓ હિંદના દેશી રાજ્યોના
માનવંતા સલાહકાર બન્યા.

બ્રિટિશ સલ્તનતનો પરમ વિશ્વાસ મેળવી છન્દિયા
કાઉન્સિલ તથા લીંગ ઓવ નેશન્સમાં મહત્વના
સ્થાને રહ્યા દેશના સ્વાતંત્ર્ય માટે પ્ર. ગાંધીજીના
અંગત મિત્ર બનીને કાર્ય કરવાનું સૌભાગ્ય પણ
તેમને પ્રાપ્ત થયું હતું. તેઓ સમય આવ્યે
ગાંધીજીને સાચી સલાહ પણ આપતા અને ગાંધીજી
તેમની સાથે પણ સ્વીકારતા.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

(1) મહારાણી વિક્ટોરિયાના ફંડેરાના લોડ કર્ઝનના અવળા અર્થઘટનનો પ્રભાશંકરે કેવી રીતે પ્રતિવાદ કર્યો?

- મહારાણી વિક્ટોરિયાના ફંડેરાનું અવળું અર્થઘટન કરીને લોડ કર્ઝને પોતાનું મનસ્વી વર્તન ચલાવ્યું. આ કરાર પ્રમાણે ભાવનગર રાજ્ય સાથે તાજને સમાન બંદરીદાક હતા;

પરંતુ ભાવનગર રજ્યની સંમતિ લીધા વગર
લોડ કર્ઝને ભાવનગર સહિત કાઠિયાવાડનાં બંદરોનો
વિકાસ તોડવા, કાઠિયાવાડ અને બ્રિટિશ હિંદની વચ્ચે
જકાતની લાઇનદોરી નાખીને, ભાવનગર સહિત
કાઠિયાવાડનો વેપાર બ્રિટિશ હિંદમાં જતો અટકાવ્યો.
કરારભંગનો આ દાખલો તાજની ન્યાયપરાયણતાની
નીતિથી વિરુદ્ધ હતો.

બંદરીકરારલંગ સામે ભાવનગર રાજ્યે કર્ઝન
સરકારને તથા તે પણી મિન્ટો સરકારને ઘણી અરજુ
કરી, પણ દાદ ન મળી. આશી ભાવનગર રાજ્યે
ઇન્ડિયા કાઉન્સિલ સુધી અરજુ કરી ન તે કામ
હંગ્લેન્ડમાં શ્રી ભાવનગરી નામના પારસી સદ્ગૃહસ્થને
સોંખ્યું. 1910 સુધી એ કામ પાર ન પડ્યું.

છેવટે પ્રભાશંકર પોતે ઈંગ્લેન્ડ ગયા અને તે
વખતના સેકેટરી ઓવ સ્ટેટ ફ્રેર ઇન્ડિયા લોડ મોલ્ટીને
મળી બધી વાત રૂબરૂ સમજવી. ન્યાયપ્રેમી લોડ
મોલ્ટીએ આખો કેસ તપાસી જઈ લોડ કર્ઝનના
પગલાને અન્યાયી કરી તને રે કરતો ઠરાવ કર્યો.
આ રીતે પ્રભાશંકર પ્રતિવાદ કરી એ ઠરાવ રે
કરાવવામાં સફળતા મેળવી.

(2) પ્રભાશંકરમાં બધા જ પ્રકારના લોકોને પ્રેમથી જીતી
લેવાની જન્મજાત શક્તિ હતી.' આ વિધાનની સદ્ગણાંત
ચર્ચા કરો.

➤ ‘પ્રભાશંકરમાં બધા જ પ્રકારના લોકોને પ્રેમથી જીતી
લેવાની તાકાત હતી.’ આ વિધાનને પુરવાર કરતાં
અનેક દાંતો આ ચરિત્રલેખમાંથી સાંપડે છે.

સગીર વથના હતા ત્યારથી પ્રભાશંકરે
ભાવસિંહજીનાં આદરમાન પ્રાપ્ત કર્યો હતાં. તેમણે
મોરબીના વાધુ ઠકોરને ત્યાં વફાદારીપૂર્વક નોકરી
કરી હતી. ભાવસિંહજીએ એક વરિષ્ઠ અમલદારને
રાજીનામું આપી ચોવીસ કલાકમાં ભાવનગર છોડી
જવાનો હુકમ કરેલો અને પ્રભાશંકરને એ રાજીનામા પર
મંજૂરીનો હુકમ લખવાની આશા કરી.

એ સમયે ભાવસિંહજી સાથે પોતાનું રાજુનામું
ધરી દઈ તેમની ભૂલ તરફ ધ્યાન દોર્યું. ભવસિંહજીએ
બગડેલી બાળ સુધારવા પ્રભાશંકરને બધી છૂટ આપી.
આ પ્રસંગે પ્રભાશંકરે એ વરિષ્ઠ અમલદારને સુધરવાની
તક આપી. તેને રાજુનામું આપવામાંથી બચાવીને તેનું
દિલ જીતી લીધું અને ભાવસિંહજીને એમની ફરજનું ભાન
કરાવી તેનું પણ દિલ જીતી લીધું.

બંદરીહજુને કેસમાં પણ લોડ કર્યાના
અન્યાચી પગલાને રે કરાવવામાં તેમનું
પ્રદાન હતું છતાં એની સકળતાનો ધરી શ્રી
ભાવનગરીને આપીને તેમનું દિલ જીતી લીધું
અને ભાવસિંહજુને ત્યાં સંતાન જન્મે એ માટે
કૃત કર્યો.

એ કૃત ફળ્યાં અને ભાવસિંહજીને ત્યાં
પાટવીપુત્રનો જન્મ થતાં ભાવસિંહજી પોતે સામે
ચાલીને તની વધામણી પ્રભાશંકરને આપતાં
હર્ષશી ગઢદિત થઈ ગયા હતા. ગાંધીજીને
પરિષદના પ્રમુખપદ સ્વીકારવામાં રાજી કરીને
તેમનું દિલ પણ જીતી લીધું હતું.

Thanks

For watching